

6. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : монографія. Суми : Видавництво СумДПУ, 2020. 324 с.
7. Пеньковська Н. Рефлексія як об'єкт психологічного аналізу. Психологія і суспільство. 2000. № 2. С. 66–73.
8. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
9. Степанов С. Ю., Семенов И. Н. Психология рефлексии: проблемы и исследования. Вопросы психологии. 1985. №3. С. 31–40.
10. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.
11. Шаров А. С. Рефлексивно-регулятивний підход компетентностному обучению студентов. Ярославский педагогический вестник. 2018. № 6 (105). С. 123–130. URL : <https://cutt.ly/kb0DDys> (дата обращения: 18.05.2021).

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ ДО ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Морін О. Л.

На нашу думку, визначальною умовою досягнення Україною економічного зростання є підготовка робочої сили, здатної до швидких змін і жорсткої конкуренції на регіональному, національному і глобальному ринках праці. Сучасний ринок праці вимагає від працівника наявності ініціативності, креативності, комунікативних навичок, швидкого адаптування до мінливої ситуації, критичного й аналітичного мислення, медійної та інформаційної грамотності, вміння працювати з хмарним технологіями, тощо. Це у свою чергу суттєво впливає на зміни у професійно-ціннісних орієнтаціях сучасного працівника, визначає характер реалізації його особистого і соціального потенціалу. Особливо складно учнівській молоді, яка тільки починає свій життєвий і професійний шлях.

Існуючі протиріччя між особистісної потребою учнів в професійно-ціннісному самовизначенні, життєвій і професійній самореалізації та відсутністю умов для їх здійснення в процесі освітньої діяльності, визначають

важливість дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності ще під час навчання у закладах загальної середньої освіти.

Метою виступу є розгляд аспектів дослідження проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень засвідчив, розглядом сутності понять «цінність», «ціннісні орієнтації» та «професійно-ціннісні орієнтації» займалися такі вчені, як: К. Абульханова-Славська, А. Асмолов, І. Бех, Л. Божович, Н. Бондар, М. Боришевський, Б. Братусь, А. Брушлинський, П. Гуревич, Л. Долинська, Н. Журавльова, О. Заболотська, А. Здравомислов, І. Зязюн, І. Ісаєв, В. Кузнєцова, Д. Леонт'єв, В. Лісовський, В. Пічурін, О. Пришляк, М. Пряжніков, Н. Савченко, В. Семиченко, А. Сірий, Р. Скульський, В. Сластьонін, О. Стахова, Н. Стрелянова, О. Сухомлинська, Г. Тарасова, М. Титма, А. Троцко, М. Федоренко, І. Федух, Р. Чижаківа М. Яницький та ін.

Останнім часом, дослідження присвячені розгляду понять «цінність», «ціннісні орієнтації» та «професійно-ціннісні орієнтації» здебільшого розглядається як елементи структури особистості фахівця у процесі його професійного становлення О. Бондаренко, В. Денисенко, С. Камінська, З. Карпенко, З. Курлянд, О. Мартинюк, В. Мицько, С. Ставицька, Н. Чепелева, Н. Шевченко та ін.

Підсумовуючі результати проведеного аналізу, ми у загальному вигляді окреслити, що будемо розуміти під означеними поняттями. Як психологічна категорія «цінність» розглядається у вигляді будь-якого об'єкта, що має для суб'єкта важливе значення. «Ціннісні орієнтації» розглядаються як один з провідних утворень особистості, що визначають її активну соціальну позицію, рівень домагань і готовність до діяльності. З іншого боку, поняття «ціннісні

орієнтації» розглядається як процес і як результат. Як процес, «ціннісні орієнтації» виражаються у виборі та оцінці дії, мети, а як результат – в оволодінні суб'єктом певними знаннями, ініціюють включення в процес пізнання, є механізмом його самовизначення.

В ціннісних орієнтаціях акумулюється життєвий досвід, накопичений особою, а їх сукупність утворює свого роду стрижень свідомості, навколо якого обертаються її думки і почуття, з огляду на який приймаються важливі рішення та вирішується багато життєвих питань. Ціннісні орієнтації формують змістовну сторону діяльності учня, ставлення до навчання, до себе, до інших, складають основу визначення своїх інтересів і потреб в світі професій, визначають вибір напрямку майбутньої професійної діяльності.

«Професійно-ціннісні орієнтації» визначають як образ-ідеал, який активізує спрямованість особистості на вибір засобів, способів діяльності для досягнення поставлених цілей та безпосередньо ініціює початок пошуку і вибору життєвої стратегії, є їх джерелом, визначає напрям, який може бути обраний в процесі професійного самовизначення. Спрямовуючи особистість на самореалізацію в трудовій діяльності, професійні цінності стають основою життя людини, дозволяють їй задовольняти свої матеріальні і духовні потреби, слугують орієнтиром соціальної та професійної активності, спрямованої на досягнення суспільно значущих цілей [2; 3].

Також нас зацікавили дослідження, присвячені проблемам формування психологічної готовності до трудової діяльності (С. Герасіна, В. Гордієнко, А. Деркач, М. Дмитрієва, І. Добренко, М. Дьяченко, Є. Єгорова, В. Зазикін, Е. Зеєр, Л. Кандибович, Є. Клімов, М. Лукашевич, А. Маркова, І. Марченко, М. Пряжніков, В. Рибалка, Г. Славтіч, Г. Суходольський, С. Чистякова, Ю. Швалб та ін.); мотиваційної спрямованості на працю (Г. Балл, В. Бодров, В. Васильєв, С. Герасіна, К. Гуревич, І. Зязюн, Е. Ковальчук, В. Коган,

---

В. Крюкова, І. Матійків, В. Муніпов, Н. Ничкало, П. Перепелиця, Г. Татаурова, В. Шадріков, В. Якунін та ін.); готовності до професійної праці (І. Гейко, І. Добротворський, Л. Зайверт, О. Киричук, Е. Ковальчук, О. Корчевна, О. Корчевна, Я. Крушельницька, Н. Лукашевич, Н. Побірченко, В. Радкевич, В. Скульська, Г. Славтіч, М. Туленков, А. Хроленко, та ін.).

Підсумовуючи, в контексті нашого дослідження, трудову діяльність можна визначити, як форму активного і вмотивованого ставлення особистості до дійсності, яка спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей, що пов'язані зі створенням суспільно значущих (матеріальних, духовних) цінностей, зумовлених її потребами, а також засвоєнням суспільного досвіду (Герасіна С.В.).

Розгляд досвіду освітньої практики засвідчив наявність кількох аспектів проблеми оновлення і запровадження нової профільної школи, зокрема:

- *науково-методичний*, пов'язаний з трансформацією змісту освіти на компетентнісних та інтеграційних засадах завдяки запровадженню компетентнісно орієнтованих стандартів освіти, орієнтованість змісту на формування у здобувачів освіти здатності використовувати набуті знання у практичній діяльності і у повсякденному житті;

- *організаційно-педагогічний*, обумовлений вирішенням завдання актуалізованим Міністерством освіти і науки по формуванню мережі старшої профільної школи раніше запланованого часу, тобто до 2027 р., що має забезпечити трансформацію профільного навчання у багатокомпонентну модель, яка поєднує загальноосвітню та професійну підготовки, де кожен учень може обрати власну траєкторію здобуття загальної середньої освіти у поєднанні зі здобуттям професії;

- *соціально-педагогічний*, що зумовлює розширення можливості вільного руху учнів між освітніми та професійними напрямками підготовки, розгортання

уніфікованих навчальних циклів, а також підвищення вікової межі, досягнувши яку учні здатні свідомо обрати напрям майбутньої фахової спеціалізації [1].

Теоретичною основою дослідження становлять положення та висновки відображені у працях: К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Л. Анциферової, Г. Балла, А. Голомштока, В. М'ясищева, Н. Пряжнікова, К. Платонова (теоретико-методологічні основи професійного самовизначення особистості); Л. Ботякової, О. Колесникової, Д. Костянтинівського, А. Мордовської, Є. Павлютенкова, А. Федоришина, І. Чечель, П. Шавіра та ін. (психолого-педагогічні основи формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення); Ж. Вірна, Л. Йовайши, Є. Клімова, Г. Левченка, В. Сидоренка, А. Сазонова, В. Симоненка, М. Тименка, Д. Тхоржевського, М. Янцура, О. Ястремської та ін. (методи активізації професійного та особистого самовизначення, методичні основи профорієнтації); О. Ігнатович, Н. Побірченко, В. Синявський (проблеми психології профорієнтації та професійного розвитку особистості).

Результати фундаментальних й прикладних наукових досліджень: освітніх систем (К. Балабанов, І. Бех, В. Биков, Н. Бібік, В. Кремень, О. Локшина, О. Мариновська, О. Матвієнко, І. Підласий, О. Савченко, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, Н. Тализіна, А. Цірульніков та ін.); рівнів повної загальної середньої освіти (Н. Бібік, І. Зязюн, В. Кремень, О. Ляшенко, О. Савченко, О. Топузов та ін.); змісту освіти (М. Авраменко, О. Алексеєва, Г. Бутенко, В. Ільченко, К. Корсак, Б. Мельниченко, О. Овчарук, О. Першукова, Л. Пуховська, А. Хуторський, В. Шадріков, І. Якіманська та ін.); конструювання змісту освіти (М. Колесник, Л. Онищук, О. Пасічник, В. Редько, А. Степанюк, Т. Тихонова, В. Федорова та ін.); змісту допрофільної підготовки (Т. Атрошенко, А. Войтко, О. Габрієлян, О. Звягін, Л. Круглик, Л. Лазаренко, М. Мельничук, О. Овчар, В. Олекса, В. Півнев, Т. Полянська, О. Савицька,

---

О. Фесок, В. Чубар та ін.) і профільної освіти (В. Кизенко, Н. Костенко, Л. Липова, Т. Мачача, В. Онищук, О. Пасічник, А. Самодрин, А. Терещук, О. Топузов та ін.).

Також непересічне значення для здійснення науково-дослідної роботи мали дослідження іноземних учених: А. Адлер, Е. Берн, Л. Бонцори, Е. Гінзберг, Дж. Голланд, Л. Мітіна, Ф. Парсон, М. Пряжніков, Г. Резапкіна, Н. Родичева, В. Сахарова, Д. Сьюпери, С. Фукуяма, К. Хорні, М. Чистяков, С. Чистякова та ін.

Висновок. Застосування означених вище теоретико-методологічних положень зумовить формування та обґрунтування понятійно-термінологічного апарату дослідження, визначення провідних ідей і методів їх теоретичного обґрунтування, наукового аналізу досліджуваних фактів і явищ педагогічної дійсності, узагальнення, синтезу, експериментальної перевірки, оцінки дієвості технології формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності.

Література

1. Ляшенко О. І. Пріоритети розвитку української школи в умовах реформування освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Серія : Педагогічна. №22, 2016. С. 39-42
2. Панчук Н. П. Роль ціннісних орієнтацій у професійному становленні особистості майбутнього фахівця. Проблеми сучасної психології. *Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. №32, 2016. С. 405-414.
3. Слостенин В. А. Педагогическая аксиология : монография. Красноярск : СибГТУ, 2009. С. 42.